

**KATONA IBOLYA:
FEKETE LAJOS (1834–1877)¹**

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai, Gazda István
vezetésével, közreműködött: Szállási Árpád**

(...) Munkássága tükrében látjuk, hogy az orvostörténeti múlt az egyetemes történelem szerves része, de elengedhetetlen a korszerű orvostudományi munkák folyamatos tanulmányozása is, mert csak így válhat rendszerezővé a kutató munkája. Fekete Lajos történelmi tudása magában hordja a hazai orvostörténelem művelésnek feltételeit és eljut az orvostudomány fejlődésének kutatásához, amely orvostörténeti művek alkotására indítja.

Fekete Lajos 1834. november 1-jén született Kisújszálláson, szülei id. Fekete Lajos és Bordács Klára voltak.

Tanulmányait szülővárosában kezdte és a debreceni főiskolán végezte be. Érettségét Nagyváradon tett, 1860-ban a budapesti orvosi egyetemen nyert oklevelet és még ebben az esztendőben Kisújszállás városi tisztiorvosa, majd a Jászkun kerületek tisztifőorvosa lett.² Hivatali elfoglaltsága mellett, minden szabad idejét orvostörténelmi kutatásokra fordítja. (...)

*

1858-ban Wunderlich 'Die Geschichte der Medizin' című könyve nagy feltűnést kelt, amelynek hatására 'A gyógytan története'³ című munkája születik meg.

Ez rövid áttekintést ad a gyógytan egyetemes történelméről. Bemutatja, a gyógytan helyzetét a kínaiaknál, hinduknál, babiloniaknál, egyiptomiaknál, hébereknél, görögöknél, a hippokratészi idők előtt és alatt. Közli a hippokratészi eskü mintáját, majd Platón és Arisztotelész iskoláiról ír. Megemlíti az alexandriai orvosképzőt, a methodikusok és pneumatikusok stb. iskoláját és tanait.

A régi római orvosok helyzetéről és a fürdőkről nyújt képet. Galenus gyógyászatát ismerteti, majd az ezután következő idők gyógytanát mutatja be a népvándorlás alatt és után. Az arab népgyógyászat befolyását a gyógytanra és a járványokra. A reformáció korában a gyógytan helyzetéről, majd Paracelsusról és tanairól ír. A 17. század különböző nemzetének gyógytanát tárja fel angol, olasz, holland, német, jatró-matematikusokról és jatró-kémikusokról). A 18. században a gyógytan erősen fejlődésnek indul Angliában, Franciaországban. Megemlíti a híres bécsi iskolákat, ugyancsak az orvostudomány szakágakra való oszlását, a sebészet, szülészet, kórbonctan jelesebb művelőit és monográf iájukat. Végül a 19. századi híresebb német, francia,

¹ Forrás: Katona Ibolya: Fekete Lajos munkásságáról. = Orvostörténeti Közlemények 17 (1960) pp. 53–64. (Az eredeti tanulmány rövidített, szerkesztett változata. – *a szerk. megj.*) (A részletek megtalálhatók: pp. 53–54, 57–64.)

² Szinnyi adatai szerint (– *a szerző megj.*)

³ Fekete Lajos: A gyógytan története rövid kivonatban. Pest, 1864. VI, 248 p.

olasz és angol orvosok munkásságát ismerteti. A könyv 1864. január 1-jén Kisújszálláson jelent meg.⁴ (...)

*

‘A magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme’⁵ című 1874-es munkájában a hazánkban a 10. századtól uralkodó járványos kóralakokat írja le a 19. század második harmadáig. Ha tudományosan talán már túlhaladott az egyes megbetegedésekre vonatkozó kórokok, vagy kórformák elnevezése, mégis járványtani szempontból nem tagadható a történelmi jelentősége, miután történeti sorrendbe szedi a különböző századokban uralkodó és fellépő járványok idejét, helyét, a megelőzésére és gyógyítására vonatkozó rendszabályokat, hatásági intézkedéseket. Felsorolja a himlő, pestis, kolera, malária, tifusz, skarlát járványtanával foglalkozó szerzők neveit és könyveit. Nagy súlyt fektet az állatokat pusztító vészek és a tisztiorvosok ezzel kapcsolatos feladatainak ismertetésére. Rámutat arra, hogy az orvosrendőri intézkedések, a nép istenhite féltelme miatt, nem túl sokat segíthettek a járványok ideje alatti óvintézkedések megvalósításában. E könyvek előszavában is buzdítja az orvostársadalmat irodalmi tevékenységre.⁶ (...)

⁴ Szállási Árpád mindehhez hozzáteszi: „A könyvecske 48 fejezetre oszlik, jelzi a hosszú utat-folyamatot, amely a több ezer esztendősin kínai medicinától a 19. századig, a skolasztikától a statisztikai orvostudományig, majd az alkímiától a iatrokémiaig, a modern kísérletes orvostudományt képviselő bécsi és párizsi iskolához vezetett. Önálló oldalak a 44 fejezet címe ‘Az orvosok Magyarországon’. Rövidke áttekintés ez Balsarati Vitus Jánostól Kovács Mihályig, három hosszabban tárgyalt kivételes személy: Pápai Páriz Ferenc, Wessprémi István és Rác Sámuel.

Érdekes, hogy milyen szimpátiával ír a homeopátiáról. Hitt Hahnemann mesternek és ügyeskedő híveinek, ő maga azonban sohasem próbálta ki ezt a gyógymódot. Külön szól a hasonzenvészet egyik „felekezetéről”, az isopathiáról (általában mocsokkal „gyógyítottak”), de ahogy az eretnekekről szokás – élesen elítélőleg.” (Szállási Árpád: Egy vidéki orvostörténész a múlt századból. = Orvosi Hetilap, 1976. pp. 3061–3062).

⁵ Fekete Lajos: A magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme. Debrecen, 1874. 103 p.

⁶ Szállási Árpád e kötettel kapcsolatosan megjegyzi: „A magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme” (Debrecen, 1874) főbb forrásai: Plinius, Wessprémi, Sprengel, Pilgram, Carolus Lőew, Horváth Mihály, Cserei Farkas, Rózsay József, hogy csak a leggyakrabban idézetteket említsük. Meglepő, hogy Győry Tibor az 1901-ben kiadott ‘Morbus Hungaricus’ c. identifikáló monográfiájában az irodalmi kútfők felsorolásakor kihagyta Fekete Lajos nevét, aki pedig ugyancsak „pedzette” az ominózus epidémia lényegét, azét a betegségét, amely a hungaricus szót az orvosi köztudatba (de nemcsak az orvosiba) századokkal ezelőtt bedobta.

Lévén egykor debreceni diák, külön írt a civisek városát is megtizedelő 1585-ös döghaláljárványról, valamint Bethlen Gábor 1620-as felvidéki hadjáratáról, amikor Pozsony mellett „nem győzték temetni” a járványban elhullottakat. A könyv végén felsorolja a különböző epidémiákról írókat, így a pestisről: Balsarati Vitus Jánostól Moller Károly Ottóig, a himlőről: Reyman Jánostól Lenhossék Mihály Ignácig nagyon sokan. A hagymázról: Kolozsvári Jordán Tamástól Finály Zsigmondig úgyszintén. A koleráról Pólya Józseftől Eckstein Frigyesig szinte valamennyi szakmabeli tollforgató. Az állatjárványokról Wessprémi és Zlamál Vilmos külön kihangsúlyozott.” (Szállási Árpád: Egy vidéki orvostörténész a múlt századból. = Orvosi Hetilap, 1976. pp. 3061–3062. A részlet megtalálható: p. 3062.).

Jantsits Gabriella ugyanezzel a könyvvel kapcsolatosan a következőket jegyzi meg:

„A látszólag szerény kis könyv címe szerint orvostörténeti mű, és a könyv kézbevételekor derül ki, hogy bibliográfia is van benne. Kozocsa említett összefoglalójában Fekete Lajosnak egy másik, csak kéziratban lévő, de közben elvesztett művét „Magyar orvosi könyvészet 1849–1874-ig” megemlíti, de ezt nem.

A szerző e „rövidletben” összefoglalja a hazai ragályos és járványos betegségek történetét. A járványokat (beleértve az állatjárványokat is) 1000-tól kezdve 1873-ig bezárólag tárgyalja. A korabeli forrásokból merítve közli az akkor használatos orvosságokat, diétákat, leír néhány receptet, de nem hiányzik a babonás gyógyászati eljárások felsorolása sem, hogy csak egy példát említsék: A pestis ellen Pápai Páriz szerint (p. 33.) »Leghathatósabb izzasztó szer a vén szarvasnak a szeme szögletén összeaszott nedvesség, vagy könny, melytől patak módjára foly embertől a veríték...«. Ezeken kívül ismerteti a ragályos betegségek megakadályozására tett intézkedéseket.

Befejezésül közreadja a járványos és ragályos betegségekkel foglalkozó magyar művek címeit, amelyekből kitűnik, hogy „elődeink sem voltak közönyös tanúi a hazánk földén pusztított járványok és ragályoknak...” (p. 89.)

Az orvosokat tömörítő különböző egyesületek és társulatok időnként foglalkoztak az orvostörténelmi pályatételek kitűzésének kérdésével, majd mindez feledésbe merült, az élet gyakorlatában sok egyéb, tért követelő tudományos kérdés mellett. Végül is a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései közül a győri vándorgyűlés határozata értelmében (1874. aug.) pályázatot tűznek ki „olyan orvostörténelmi munkára, melyet magyar nyelven, eredetiben, vagy fordításban 1848-tól 1874-ig bezárólag megjelent orvosi szakmunkák, szaklapok és folyóiratok jelesebb könyvészetét rövid tájékoztató bírálattal kísérve szerkeszti”.

Fekete Lajos, a fiatal orvost jellemző lázas türelmetlenséggel, elapadhatatlan tudásszomjjal kíséri figyelemmel az orvosi szaksajtót, a nagytekintélyű professzorok, megyei főorvosok tudományos értekezéseit, vitáit. Elkészíti a pályamunkát. Az orvosokra jellemző a pályatétellel szembeni érdektelenség, mert egyetlen „Kiskorú” jeligés pályázat érkezett, amelynek szerzője dr. Fekete Lajos volt, akinek a pályadíjat oda is ítelték (a dr. Hamary Dániel által kitűzött 100 ft, azaz 20 arany koronát).⁷ (...)

Fekete ‘Az orvosi tudományok története Magyarországon’ című díjnyertes kézírata tartalmát, terjedelmét figyelembe véve – úgy véljük –, hogy Weszprémi és Linzbauer után a sorban következő orvostörténelmi munka, melyben elődeinek munkáit felhasználva, a 19. század közepéig folytatja a rendszerező leírást.

Előszavában biztatja az orvosokat, hogy mivel az orvostudományból élnek és táplálkoznak, meg kell ismerniök a hazai orvostudomány történelmét, irodalmát, útját. Tevékenykedni kell a múlt feltárásán. Azzal, hogy a magyar orvosi történeten írásához kezdhettek, a szerzőnek régi vágya teljesült és azt az időt, amit az orvosi gyakorlattól és „másnemű foglalkozásoktól” meg tudott takarítani, ezzel töltötte.

A szerző bírálja munkáját, amikor azt írja, hogy nem túl sok újat tud munkájában mondani, de igyekezett orvoselődeinek nézeteit, elveit összefüggésben, fejlődéstörténeti megvilágításba feltüntetni. Nagyobb érdemet munkásságának nem tulajdonít, minthogy az adatokat szorgalmas munkával összehordta, csoportosította és nagy fáradsággal összeállította. Forró óhaja, hogyha kontár tollal is, összegyűjtött munkáját olvasnák és a jelenkori magyar orvosi nemzedéket „tetterőre, irodalmi munkára ösztönöznék”.

Ismerteti az orvoslás, az orvostudomány fejlődését a pogány ősi népgyógyásztól a 19. század elejéig. Leírja a magyar gyógyászatot és annak sorsát a keresztény hit felvételéig, majd Szent István korát, kórházak keletkezését. Igen sok orvosszerzetes nevét említi, adatait Weszprémi orvostörténeti munkájából meríti. Rámutat a járványok dúlására, amely az emberiség történeti fejlődését kíséri a különböző századokban és bemutatja egyúttal a tudomány fejlődésének járványtani vonatkozásait. Feltárja az Anjouk uralkodása, illetve a 15. századtól a 16. századig uralkodó eszméáramlatokat, azokat, amelyek az orvostudomány fejlődését segítették, vagy gátolták. A kort ismertette így ír:

„Az idő méhe terhes a sok badar eszméktől, melyek béklyóban tartják a szellemet és szörnyű scolaszticizmus e keveréke a hitnek és bölcséletnek, tartja az uralmát a tudományos világban.”

Kiemeli, hogy ennek a korszaknak uralkodó eszméi az alkémia és az asztrológia. Mátyás és Zsigmond király idejében idetelepült orvosokról és szerzetesekről ír, akik igen sok tudományágot honosítottak meg Magyarországon a gyógyászat mellett. A 16. században kiemeli a könyvnyomtatásnak mint lendítő erőnek a tudomány fejlődésében való szerepét, megemlíti I.

A mai könyvtári ismereteink szerint szeretnénk meghatározni ezt a művet. Rejtett bibliográfia, mert nem önállóan, hanem az orvostörténeti munka kiegészítéseként jelent meg. Retrospektív, mert egy lezárt korszak anyagát dolgozza fel 1550–1873-ig. (Jantsits Gabriella: Egy száz év előtti szakbibliográfia. = Az Orvosi Könyvtáros, 1975. pp. 475–479. A részlet megtalálható: pp. 475–476.)

⁷ Megjegyezzük, hogy az 1875-ben Előpatakon, az Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlésén ismertetett ‘Magyar orvosi könyvészet 1848–1874-ig’ című mű viszont a kéziratok közt nem található (– a szerző megj.)

Miksa 1570-ben hozott orvosi gyakorlatot szabályozó rendeletét, az orvosok neveit, akik ebben az időben foglalkoztak a magyar orvosi irodalommal.

Majd a 17. század jelesebb orvosainak irodalmi tevékenységét, valamint e században dúló járványokat mutatja be.⁸

A 18. század orvosíróit közleményeik tárgya szerint csoportosította, aszerint, hogy melyik fertőző megbetegedésről írnak. Egy csomóba szedi a pestis, a himlő, a vérhas megbetegedéssel foglalkozó orvosok neveit és megemlíti néhány állatgyógytani mű íróját is. A 18. század járványos megbetegedéseit nemcsak emberre vonatkozóan, hanem az állatokra vonatkozóan is ismerteti. Felsorolja a 18. században élő magyar és erdélyi nevezetesebb orvosok neveit és jelentősebb munkáit. A kézirat egyes fejezeteit kibővítve, nyomtatásban megjelentette. (...)

*

Az orvosi receptek és bizonyítványokon kívül nevét szerzőként is látjuk a jászkunok történetéről írt munkán.⁹ Nagy érdeklődéssel fordul annak a népnek történelmi múltja felé, akik között mindennapos orvosi tevékenységét végzi. Ehhez komoly történelmi előtanulmányokat végez, adatokat gyűjt Horváth Péter 'Dissertatio de initiis ac Maioribus Jazygum et Cumanorum' című munkájából, a 'Jerney János utazása, a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett' című kötetből, Palugyai Imre statisztikájából és még „egy nyaláb öreg iratot” használ fel.

Könyvében a kun és a magyar nép őstörténetével, a jászok eredetével és elnevezésével, a kunok ősvallásával, hadviselési modorával, szokásaival, a magyarországi kun betörésekkel, a vegyesházi és Habsburg uralkodók alatti élettel foglalkozik. Megeleveníti a Jászkun területek felosztásának történetét; a kis és nagy kun községek, a jászkunsági községek, a Jászsághoz tartozó puszták történelmi és földrajzi múltját. A legélénkebb színekkel az abszolutizmus korát festi.

Ennek függelékében ismerteti az 1751-ben, Pozsonyban tartott országgyűlés kiküldött bizottmányának bemutatott jászkun szabadalmakat és okleveleket, a nádorok által kiadott védleveleket, az 1791-i országgyűléshez intézett jászkun iratot. Itt találjuk a különböző jászkun kerületek fő- és alkapitányainak névsorát, valamint a jászkunok polgári szervezetére, belkormányzatára vonatkozó adatokat. (...)

*

A 'Magyar orvosi írók életrajzi gyűjteménye' kézirat előszavában meleg, tiszteletteljes szeretettel állítja elének a múlt emlékei megörökítésének fontosságát. Lelkesítő szavaival rámutat arra, hogy nemcsak a világhírnévnek örvendő nagy orvosok emlékét kell megőrizni, hanem azokat a szerény, csendben alkotó, gyógyító orvosokét is, akik a hazai egészségügy felvirágoztatásában „napszámosként” dolgoznak. Ezeknek az orvosoknak nem emeltek emlékoszlopokat az utódok, és kíváncsok volna, hogy „nemzedékről nemzedékre adják át hírnevüket”. Felrázni és eltéríteni akarja az orvostársadalmat attól a vak hittől, amely szerint csak azok az óriások, akik „öldöklő csatáknak hősei, kik népeket, országokat hódítanak meg és folyók hullámain kincstől terhelt hajókat szállítanak”, „ne higyjétek, hogy csak azok használnak az emberiségnek. A tudósok, kik csöndes magányukban, zajtalanul munkálkodnak a tudomány előbbrevitelében, művelésében, nem kevesebb hasznót tettek az emberiségnek”.

Ebben a munkában 144 orvosnak állít emléket, emberi jellemzésükhöz ad néhány szóban méltatást, némelyik hazafias erényét, mások szakmai szorgos munkálkodását példának állítja elének. Írói munkásságukat csokorba kötve bemutatja, hogy az egész korszak orvostársadalmát milyen szakmai kérdések foglalkoztatták és késztették tollragadásra.

Megállapíthatjuk, hogy megbecsülésből még azokat az orvosokat is felsorolja, akiknek irodalmi munkássága alig számottevő, de egy tollvonással mégis hozzájárultak egyik-másik szakterület építéséhez.

⁸ Ez csonka fejezet a kéziratban, bár erről a témáról már jelent meg nagyobb, önálló műve (– a szerk. kieg.)

⁹ Fekete Lajos: A jász-kúnok története. Debrecen, 1861. 206 p.

Külön kéziratban találhatók a fent ismertetett munkából kiemelve 'A XIX. századi jelesebb magyar orvosok' című gyűjtése, amely 80 orvos nevét, munkásságát, irodalmi alkotását örökíti meg. Egy-egy szerzőre vonatkoztatva az irodalmi munkák felsorolása hiányos.

Valószínűleg a kézirat a folyamatos gyűjtést szolgálta, esetleges később kiadásra kerülő könyvhöz.

'A sebészet rövid története Magyarországon' című munkáját 'Az orvosi tudományok története Magyarországon' című főmunkájának adataira alapozva, némileg bővítve alkotta meg. Könyve három fejezetre oszlik:

I. A gyógyászat és sebészet az őskori pogány magyaroknál.

II. A gyógyászat a keresztény hit felvétele után.

III. A gyógytan és a sebészet a szerzetesek kezében.

A 'Madártávlatból áttekintés az orvosi magyar irodalom termékei fölött' című munkában az orvossebészet, állatgyógyászat, ásványtan, növénytan irodalmát írja le. Felhívja a figyelmet arra, amennyiben hiányos volna összeállítása, akkor azt a „nyilvános könyvtárakról elszigetelt helyi viszonyaink rovására kérem betudni”. „S mit egynek gyarló munkája kihagyott, pótolja ki a másik buzgalma.” A könyv előszavában időtálló, megszívlelendő gondolatokat vet papírra.

Az a gondolat foglalkoztatja alkotás közben, hogy a hazai orvosi irodalom történetét megírni nem lehetséges mindaddig, „míg az orvosi szakma teljes könyvészeti kimutatása hiányzik.” Emellett megemlíti azt a tényt is, hogy „ezirányban még vezérferfiaink, oszlopembereink is alig akarnak tenni valamit”. Pedig nem lehet közömbös az orvos számára, hogy megismerje az orvosi működés múltját, mert „a múltban van letéve a jelen alapja, valamint a jövőé a jelenben, a multnak nyereiményeit pedig okulásunkra nem fordítani, bűn lenne.”

Szembeszáll azokkal, akik lenézik az orvostudományi gyakorlattól független orvostörténelmi munkát és azt javasolja, hogy indítsanak mozgalmat az irodalmi adatok feltárására. Ő a maga részéről a munkát megkezdte, „amit nem is kezdeni, hanem folytatni kell csak és kívánatos volna, ha sok-sok orvos, egy-egy tollvonással, tehetsége szerint hozzájárulna.” Biztatja az orvosokat, hogy merjenek magyar nyelven, magyar szakirodalmat létrehozni, mert saját nyelvükön írott orvosi műveket már akkor tudtunk felmutatni, amikor még „Európa vezérnépeinél is ritka tünemény volt”. Tulajdonképpen ebben a munkában a 16., 17. és 18. századbéli írott munkák gyűjteményét állítja össze.

Fekete Lajost egyre bővülő tudása mind nagyobb, átfogóbb rendszerező munkára készíti. Évekig gyűjti az adatokat 'A magyarhoni orvossebészeti, állatgyógyászati, állat-, növény- és vegytan-szaki irodalom könyvészeti kimutatása a XVI. századtól kezdve máig' című munka megalkotásához.

Sajnálatos, hogy a kézirat csak töredék és így a 19. század szerzőit és műveit adja. A címben foglaltaknak megfelelően, az egyes szakágazatok történészei a 19. századra vonatkozóan sok értékes művet találhatnak ebben is. (...)

*

A felsoroltakon kívül több kisebb-nagyobb orvostörténelmi tanulmánya látott napvilágot a Gyógyászatban¹⁰ 'Böngészetek a történelem mezején a gyógyászat régi korából', az Ország Tükrében (1864) 'A fürdők és orvosok helyzete a régi rómaiaknál', a Századokban (1874) 'Gyógyászat a régi magyaroknál', a Történelmi Tárból (1878) 'Adalék a magyar sebészet történetéhez'.

Fekete Lajos, a vidéki városi tisztiorvos, jelentékeny orvostörténelmi munkát fejtett ki abban a korszakban, amikor az orvostudomány történetével való foglalkozás szükségessége és fontossága újra felmerült és igen kevesen ragadtak tollat azért, hogy a magyar orvostörténelem megírásához szükséges dokumentumokat összeszedjék. Széles látókörű, nagy műveltségű, kitartó szorgalmú gyűjtőszemvedéllyel felruházott orvos volt.

¹⁰ Pl. 1861–63.

Saját munkásságának kritikáját hátrahagyott 'Magyar orvosi történettan' című munkája előszavában szerényen adja meg azzal, hogy úgy véli:

„kontár tollal, nem többet alkottam, mint csak összehordtam, csoportosítottam az adatokat, hogy az orvosi nemzedéket tetterőre, irodalmi munkásságra ösztönözzem”.

1877. január 10-én, Kisújszálláson fejezte be az orvostörténelem előbbreviteléért munkálkodó életét, nagyon fiatalon, 43 éves korában.

Életének egyes szakaszairól vajmi keveset tudunk, de szorgos, termékeny munkásságából következtethetünk azokra.¹¹ Munkái előszavából majdnem mindenütt kicsendül a buzdítás az alkotásra. Megtette azt ő maga is, amire az utódokat biztatta, tovább haladt mint elődei, amelyről kéziratok és nyomtatásban megjelent művei tanúskodnak. Az orvostörténelmi kutatás fontosságába vetett hite legyőzte az alkotást gátló akadályokat, amelyeket „elszigetelt helyi viszonyaim” kifejezéssel örökölt meg.

A jelenkor orvosainak munkásságát tovább kell folytatni, hogy felvirágozzék ez a tudományág is, amely hivatott a ma orvosát megtanítani a példák sokaságán keresztül arra, hogy csak a haladás erőit támogatva szolgálhatjuk az orvostudományt.

¹¹ Fekete Lajos legfontosabb orvostörténelmi írásai a következők (– a szerk. megj.):

Fekete Lajos: Böngészetek a történelem mezején a gyógyászat régi korából. = Gyógyászat, 1861. pp. 590, 628–631, 710–712. 1862. pp. 717–721. 1863. pp. 363–364, 447–449, 502–505, 525–528.

Fekete Lajos: Az orvosi tudományok története Magyarországon. = Gyógyászat, 1865. pp. 267–272, 286–289.

Fekete Lajos: A gyógytan a régi magyaroknál. 1. A pogánykorban. 2. Az Árpád- és Anjou-korban. = Századok, 1874. pp. 380–395, 477–491.

Fekete Lajos: Adalék a magyar sebészet történetéhez. = Történelmi Tár, 1878. pp. 87–98.

Fekete Lajos: A fürdők és az orvosok helyzete a rómaiaknál. = Ország Tükre, 1864. pp. 223–224.

Fekete Lajos: Magyarországi ragályos és járványos kórok rövid történelme. Debrecen, 1874. 103 p. (Korábban folytatásokban a Gyógyászatban.)

Fekete Lajos: A gyógytan története rövid kivonatban. Pest, 1864. VI, 247 p.